

*Бараш Євген Юхимович* -  
начальник Інституту  
кримінально- виконавчої служби,  
доктор юридичних наук, доцент,  
заслужений діяч науки і техніки  
України

## ТЕРОРИЗМ ЯК МІЖНАРОДНА ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

У ХХІ ст. особливого звучання набула тема тероризму як одного з найнебезпечніших і важко прогнозованих глобальних викликів суспільству. Останнім часом тероризм стає дедалі жорстокішим, масштабнішим. Збільшується кількість держав, які відчули на собі жакхливі наслідки терористичних актів. Протидія цьому протиправному явищу є складним науково-концептуальним завданням, розв'язання якого потребує комплексного підходу. Зарубіжні та вітчизняні політологи, історики, державознавці, юристи досліджують і систематизують сучасний тероризм за різними ознаками, пропонуючи специфічні критерії класифікації та визначаючи притаманні йому риси. Водночас аналіз наукових праць, нормативно- правових актів із цієї проблематики засвідчив, що донині не вироблено загальновизнаної наукової теорії походження тероризму, не знайдено чіткої та єдиної формули міжнародного тероризму. Зважаючи на те, що тероризм постійно еволюціонує, означений глобалізаційними тенденціями, проблема вивчення цього соціального феномену, його викликів та загроз є актуальною і для нашої країни.

Досліджуючи проблемні аспекти виникнення, поширення та протидії тероризму, важливим є осмислення поняття цього терміна.

Тероризм (від лат. *terror* - страх, жах) - політика й тактика терору, тобто комплекс особливо жорстких форм і засобів політичного насильства, які використовують терористи для досягнення власних антисуспільних намірів; форма, метод соціально-політичної боротьби, здійснювана шляхом систематичного застосування необмеженого насильства та погрози його застосування з метою залякування, знищення політичних та інших супротивників [ 1].

Отже, тероризм - це соціально-політичне явище, що має на меті застосування (або погрозу застосування) насильства серед громадян певної держави задля дестабілізації або розхитування її політичної системи.

За висновками вітчизняних і міжнародних експертів, нині в політичній, економічній, воєнній, соціальній, правоохоронній та інших сферах країн світу сформувалася надскладна ситуація через максимально широкий спектр реальних загроз національній безпеці, однією з яких є загроза міжнародного тероризму.

Міжнародний тероризм - явище не лише багатогранне, а й понятійно донині не визначене. Здебільшого цю форму тероризму трактують як тероризм, що стосується громадян і території більш ніж однієї країни.

На нашу думку, тероризм визнають міжнародним за наявності таких підстав:

1. Терорист і жертви тероризму є громадянами однієї чи різних держав. Причому злочин може бути вчинено як усередині держави, так і за її межами.

2. Терористичний акт готують в одній державі, проте вчиняють у декількох.

3. Учинивши терористичний акт в одній країні, терорист може переховуватися в іншій.

Не є секретом, що міжнародні терористичні організації, на жаль, мають змогу використовувати Україну як транзитну територію для проникнення до країн Західної Європи, переховування своїх членів, створення бізнесових структур для фінансового забезпечення власної діяльності, спроб придбання зброї та інших засобів ураження. Таким чином, для України формально з'являється загроза тероризму.

Протягом останніх років незалежності України спостерігається істотне збільшення чисельності вчинених терористичних злочинів, відповідальність за які передбачена ст. 258, 258<sup>1</sup>, 258<sup>2</sup>, 258<sup>3</sup>, 258<sup>4</sup>, 258<sup>5</sup> Кримінального кодексу України. До такого висновку можна дійти на підставі аналізу статистичних даних, наданих Генеральною прокуратурою України. Так, в Україні у 2013 р. зареєстровано 10 терористичних злочинів, упродовж 2014 р. - 2088, 2015 р. - 3128 [2]. Водночас у світовому рейтингу країн щодо вчинення терористичних злочинів у 2015 р. Україна посіла 12 місце, тоді

як у 2014 р. - 51. Це означає, що тероризм стрімко поширюється територією нашої держави, що в подальшому може призвести до небажаних наслідків у суспільно-політичному житті.

На думку вітчизняних експертів, нині для України найімовірнішими та найнебезпечнішими є виклики й потенційні загрози, спричинені міжнародно-державним тероризмом із боку Російської Федерації. Зокрема, до 2014 р. Україну зараховували до країн із найменшим ризиком у цій сфері, а тероризм як соціальне явище в нашій державі тоді мав вияви, притаманні початковій стадії його розвитку. Проте з початку російської агресії та анексії Криму, а також безпосередньої участі Росії в терористичній діяльності, безпосередньому керівництві незаконними збройними формуваннями на Донбасі, масштабному озброєнні й підготовці терористів, ситуація в Україні докорінно змінилася [3, с. 97]. Підтвердженням цьому можуть слугувати численні повідомлення засобів масової інформації про вибухи та вбивства з використанням вогнепальної зброї, що трапилися в зоні антитерористичної операції та інших областях України, а також майже щоденні звіти Служби безпеки України про виявлені на території нашої держави сховища з вибухівкою, зброєю та боєприпасами.

Цілком очевидно, що розроблення ефективних заходів із запобігання тероризму в Україні є нагальним питанням державної політики. Сучасна антитерористична політика України передбачає впровадження механізму, що поєднує комплекс політичних, правових, організаційних, інформаційних, соціальних, контррозвідувальних, розвідувальних, оперативно-розшукових, режимних, фінансових та інших заходів та окрему організаційну систему, до якої органи державної влади й управління залучають відповідно до нормативно-правових актів, а громадські організації - на умовах заохочення і сприяння.

Слід зазначити, що в Україні впродовж останніх років на законодавчому рівні загалом сформовано систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка дає змогу організувати роботу з відвернення й припинення терористичних актів, запобігання кризовим ситуаціям та відповідає стандартам провідних держав світу.

На нашу думку, з метою реалізації антитерористичної політики наша держава повинна:

- надалі активно підтримувати заходи світової спільноти в боротьбі з цим явищем, дотримуватися взятих на себе зобов'язань, сприяти тісній співпраці спеціальних органів із подібними структурами інших країн, уніфікувати законодавчу базу на основі міжнародних норм, обрати принципову позицію засудження будь-яких форм тероризму, навіть якщо є виправдувальні мотиви;

- посилити інформаційний обмін і співпрацю вітчизняних силових відомств (Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, Генеральна прокуратура України та ін.), задіяних у боротьбі з тероризмом, для підвищення ефективності їх взаємодії і координації під час проведення спільних контр- і антитерористичних операцій;

- приділяти особливу увагу профілактичній роботі, яка повинна ґрунтуватися на різних рівнях:

- політичному* (нейтралізація передумов, що посилюють загрозу тероризму);

- соціальному* (формування в суспільстві об'єктивних і точних уявлень про реальні можливості тероризму, віри в принципову непоступливість держави щодо шантажу з боку терористів, запровадження сучасних освітніх програм і педагогічних технологій, спрямованих на виховання дітей і молоді України на засадах національної свідомості, міжнаціональної толерантності, правового світогляду та нетерпимості до тероризму);

- економічному* (розроблення механізмів реалізації затверджених економічних програм, фінансування спеціальних програм боротьби зі злочинністю, підвищення життєвого рівня населення, організація і контроль за реалізацією заходів з унеможливлення фінансування тероризму);

- індивідуальному* (адресний профілактичний вплив, що передбачає правовий, ідеологічний, інтернаціональний, патріотичний аспекти) [4, с. 15-16].

Вважаємо за доцільне в Інституті кримінально-виконавчої служби на базі кафедри кримінального права, процесу та кримінології запровадити вивчення теми «Міжнародний

тероризм», змістом якої буде вивчення криміногенних чинників, що сприяють поширенню різноманітних форм терористичної активності та комплексу дій, спрямованих на їх попередження.

### *СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ*

1. Тлумачення тероризму [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vslozare.ru/slovo/terrorizm>. - Назва з екрана.
2. Статистичні дані Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://expres.ua/news/2015/11/28/162121-statystyka-gpu-2-014-2015-rr-3725-zlochyniv-zasudzheno-9-terorystiv>. - Назва з екрана.
3. Гриненко І. М. Оцінювання та управління ризиками у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: кримінологічний моніторинг, тактичний аналіз та використання відкритих джерел / І. М. Гриненко, Д. М. Прокоф'єва-Янчиленко, Б. В. Сокрут. - Київ : ВІТЕ, 2015. - 158 с.
4. Ткач В. Ф. Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики та загрози для України / В. Ф. Ткач // Стратегічні пріоритети. - 2015. - № 3 (36). - С. 12-18.